

УДК 378.147

ЄФІМОВА В.М.

м. Миколаїв, Україна

ПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК КОМПЕТЕНТНІСНА ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

У статті розглянуті питання щодо розробки проектів з педагогічного супроводу первинної профілактики соціально-небезпечних хвороб, зокрема ВІЛ/СНІД, підліткової вагітності, наркоманії, алкоголізму у професійній підготовці вчителів природничих дисциплін на біологічному факультеті Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського; аналіз практичного досвіду щодо етапів проектної діяльності та педагогічних умов, які впливають на ефективність проектної діяльності студентів.

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні вчителі, проектна діяльність, педагогічний супровід первинної профілактики.

Високий рівень компетентності фахівців розглядається сьогодні в інформаційному суспільстві як головний ресурс соціально-економічного розвитку та найважливіша конкурентна перевага одних держав перед іншими. За таких умов розвиток освіти розглядається як головний чинник суспільного прогресу. Відомо, що найважливішу роль в розвитку освіти відіграє якість педагогічних кадрів. Згідно до сучасних поглядів оцінку якості освіти і педагогічної діяльності фахівців потрібно розглядати з урахуванням показників збереження здоров'я учнів. З цього боку особливе значення мають питання компетентнісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін до здоров'язбереження.

Теоретичні та прикладні аспекти проблеми відображені у дослідженнях В.О. Болотова, М.С. Гончаренко, В.П. Горашука, М.В. Гриньової, І.О. Зімней, В.М. Оржеховської, В.В. Серікова, С.В. Страшка, Л.П. Суценко, А.А. Хуторського та ін. Але деякі прикладні питання підготовки майбутніх учителів до здоров'язбережувальної діяльності у контексті компетентнісного підходу ще не набули належного розвитку.

Метою даної статті є аналіз практичного досвіду розробки проєктів з педагогічного супроводу первинної профілактики соціально-небезпечних хвороб у професійної підготовці вчителів природничих дисциплін.

В.О. Болотов і В.В. Серіков обґрунтували, що модернізація освіти на компетентнісній основі потребує такого змісту освіти, який не зводиться до знаннево-зорієнтованого компоненту, а припускає цілісний досвід вирішення життєвих проблем, виконання ключових (які відносяться до багатьох соціальних сфер) функцій, соціальних ролей, компетенцій [1, с. 10]. Компетентнісний підхід висуває на перше місце не інформованість того, хто вчиться, а уміння вирішувати проблеми, що виникають в реальних життєвих ситуаціях. Зрозуміло, предметне знання при цьому не зникає із структури освіченості, а виконує в ній підлеглу, орієнтовну роль.

Проєктна діяльність все частіше розглядається як фактор соціальної та професійної адаптації студентів педагогічних університетів [3], як діяльність, що оптимально відповідає задачам модернізації системи освіти та формування професійних компетентностей [4]. Т. Ремех поняття «проєкт» розглядає як визначену, чітко прописану технологію, яка сполучає послідовні етапи: постановку проблеми; формулювання цілі; формулювання завдань та конкретних очікуваних результатів; розроблення заходів та методів роботи; підготовку ресурсів; оцінку результатів [5, с. 165]. При такому підході учбова діяльність, періодично набуваючи дослідницького характеру, сама стає предметом засвоєння. Дане визначення у значній мірі відповідає нашим уявленням щодо проєкту та проєктної діяльності у курсі «Валеологія і методика викладання основ здоров'я».

З точки зору професійної підготовки майбутніх учителів природничих наук важливо, що компетентнісний підхід не знижує рівень теоретичної підготовки, не завдає збитку фундаментальності освіти, але потребує орієнтації на вирішення практичних завдань. Образно кажучи, у такій моделі підготовки вчителів науку викладають не заради науки, а наука існує для життя у світі, який швидко змінюється. Головними стають не уміння, а види досвіду, які формуються не так, як звичайні предметні уміння, а створюються в учбовому процесі, що імітує життєві проблеми і пошук їх рішення. У рамках компетентнісного під-

ходу треба вчити не знанням, які швидко стають старими, а оцінці ситуації, проектуванню дій і відносин, які вимагають тих або інших рішень. Студент повинен усвідомити постановку самого завдання, оцінити новий досвід, контролювати ефективність власних дій, працювати на кінцевий результат, зробити проект вирішення життєво значущої проблеми.

Найбільш значними для українського суспільства є питання профілактиці соціально-небезпечних хвороб та аддиктивної поведінки. На вирішення цих питань спрямовані проекти студентів біологічного факультету ТНУ з педагогічного супроводу первинної профілактики соціально-небезпечних хвороб, зокрема ВІЛ/СНІД, підліткової вагітності, наркоманії, алкоголізму і ін. Кожен рік тематика проектів змінюється, її вибір залежить від епідемічної ситуації у регіоні, інтересу студентів до окремих питань, запитів від навчальних закладів Криму. Висока ефективність проектної діяльності у формуванні професійних навичок і саморозвитку майбутніх учителів доведена експериментально [2]. Але в організації роботи над проектами потрібно враховувати питання щодо етапів діяльності, логіки і умов розробки у конкретному курсі. Згідно до логіки навчання нами визначені підготовчий, мотивуючий, аналітичний, творчий і презентаційний етапи розробки проектів з валеології. Виділення етапів має за основу головну діяльність студента у проекті, враховує характер і рівень підтримки з боку викладача. Розглянемо головні етапи розробки на прикладі проекту з педагогічного супроводу первинної профілактики наркоманії.

На підготовчому етапі на лекції викладається матеріал до теми «Сучасні проблеми аддикцій та залежної поведінки». До початку лекції проводиться тестування, яке спрямоване на актуалізацію раніше набутих знань з фізіології, психології, біохімії щодо проблеми залежності. Студенти, які спеціалізуються на кафедрах біохімії та фізіології, роблять маленькі доклади до тематики лекції. Особлива увага при обговорюванні проблеми надається до психологічних та соціальних питань щодо формування аддиктивної поведінки та актуалізації знань, які студенти придбали раніше з других дисциплін природничонаукового циклу. Результат підготовчого етапу: засвоєння і самостійна систематизація знань, необхідних до розробки проекту.

На мотивуючому етапі ведеться обговорювання проблеми і вибір напрямку її вирішення, яке ґрунтується на статистичних матеріалах міністерства охорони здоров'я, інформаційних матеріалах зі ЗМІ та мережі Інтернет. Особлива увага надається питанням педагогічного супроводу первинної профілактики аддикцій, ролі системи освіти у глобальному світі, формуванню міжгалузевих стосунків у питаннях профілактичної роботи, психологічним особливостям окремих вікових груп школярів, на яких спрямована профілактична робота та ін. Окремо обговорюється питання щодо місії вчителя у сучасному світі як носія позитивних змін у суспільстві. Результат мотивуючого етапу: визначення цільової групи, на яку буде спрямоване проєкт, уявлення до особливостей цільової групи та специфіки змісту і форми проєкту.

На аналітичному етапі згідно до результатів мотивуючого етапу студенти збирають інформаційний матеріал, для чого використовують: ресурси бібліотеки ТНУ, де підготовлена виставка літератури щодо профілактики наркоманії, алкоголізму, паління тютюну та інше; ресурси Інтернету; відеоресурси відділу технічних засобів навчання. Важливо, що робітники бібліотеки, комп'ютерного класу, відділу ТЗН були поінформовані до питань, які вирішують студенти, і готові до підтримки у пошуку джерел. Згідно до моделі проєкту студенти відбирають матеріал, аналізують його придатність до вирішення завдань, визначають форму, в якій буде представлена робота. Результат аналітичного етапу: пакет інформаційних та ілюстративних матеріалів, адекватний запитам цільовій групі та напрямку проєкту.

На творчому етапі студенти роблять дизайн і зміст проєкту, готують презентацію до захисту. Викладач консультує і підтримує студентів, відповідає на запитання, які відправлені до нього електронною поштою. На цьому етапі важливе використання дистанційних засобів консультування, які сприяють формуванню рефлексії та пошуку студентами самостійних відповідей на свої питання. Результат творчого етапу: розроблений проєкт.

На презентаційному (заключному) етапі студенти в аудиторії докладають результати розробки проєкту, демонструють проєктний продукт (презентацію, буклети, брошури, відеокліпи та ін.). У процесі захисту проєкту обговорюються питан-

ня до змісту, методів, які використались у роботі, наскільки результати спрямовані на цільову групу, як і наскільки вирішені завдання проекту та ін. Окремо в аудиторії обговорюється, що сприяло роботі над проектом, які почуття охоплювали у процесі захисту проекту, як набутий досвід може використатися у професійної діяльності. Результат презентаційного етапу: успішний захист проекту.

А.В. Хуторський перелічує ключові компетенції, які були визначені під час симпозіуму Ради Європи по темі «Ключові компетенції для Європи» [6, с. 109]. Згідно до запропонованих підходів кожний із етапів проектної діяльності сприяє формуванню компетентностей, важливих для професійної діяльності майбутнього вчителя щодо здоров'язбереження у закладах освіти.

На аналітичному етапі студенти отримують досвід, який дозволяє організовувати взаємозв'язок своїх знань і упорядковувати їх; напрацьовувати свої власні прийоми вивчення; самостійно займатися своїм навчанням; отримувати інформацію; уміти використовувати новітні інформаційні технології та комунікації; уміти працювати з документами і класифікувати їх. На творчому етапі студенти випростовують навички, які дозволяють запрошувати різні бази даних; опитувати оточення; консультуватися у експерта; уміти отримувати користь з досвіду; уміти вирішувати проблеми; організовувати взаємозв'язок минулих і справжніх подій; критично відноситися до того або іншого аспекту розвитку наших суспільств. На презентаційному етапі формуються такі якості, як: уміти протистояти невпевненості і складності; займати позицію в дискусіях і виконувати свою власну думку; адаптуватися; бачити важливість політичного і економічного оточення, в якому проходить навчання і робота; оцінювати соціальні звички, пов'язані із здоров'ям, споживанням, а також з навколишнім середовищем; доводити гнучкість перед лицем швидких змін; показувати стійкість перед труднощами; уміти знаходити нові рішення.

Звісно, що результати проектної діяльності у певному розумінні можуть бути ширше поставлених у ній навчальних цілей. Наш досвід свідчить, що реалізація проектів здоров'язбережувальної спрямованості у професійній підготовці майбутніх учителів забезпечує формування позитивної мотивації до активізації навчальної діяльності та самоосвіти; створює

почуття задоволення від професійного успіху та професійної спроможності; усвідомлення перспектив особистого росту; розвиває засади до формування професійного самовизначення та прискореної професійної соціалізації [2]. З другого боку, праця над проектом та процедура захисту дозволяють інтегрально оцінювати професійний світогляд майбутнього учителя. Моніторинг усіх процесуальних та змістових елементів проектної діяльності формує цілісну діагностичну картину рівня підготовленості студента до професійної діяльності.

Необхідно відмітити, що існує ряд організаційно-педагогічних умов, які впливають на ефективність проектної діяльності студентів. До них відносяться самостійний вибір цільової групи, для якої розробляється проект, доказова аргументація того, що зміст і форма проекту у повному обсязі відповідають вимогам цільової аудиторії; відбір джерел, який відповідає потребам та особливостям сприйняття цільової групи. Результат проекту – інтелектуальний продукт (міні-брошура, буклет, відеоролик, презентація, звіт за проблемою, комплект документів для парламентських слухань та ін.) – у значному ступені оцінюється згідно до отриманого результату потребам цільової групи. Крім того, останні десять років усі проекти, що розроблені студентами, передаються до представників цільової групи, факультетів університету, вищих навчальних закладів I-II рівня та шкіл міста. Першого грудня студенти беруть участь у міських заходах, присвячених Дню солідарності з людьми, які живуть з ВІЛ/СНІДом, проводять тренінги та консультації у школах за своїми проектами. Така публічна апробація результатів своєї праці є важливою частиною майбутнього професійного зростання фахівця та виховання справжнього громадянина.

Проектна діяльність студентів з валеології організована як колективна творчість: у розробці одного проекту приймають участь 3-4 студента. Ця педагогічна умова використовується більше десяти років, і, як свідчить досвід, дуже важлива з боку покращення професійної соціалізації майбутніх вчителів. У колективній праці студенти навчаються: співробітничати, нести відповідальність; входити до групи або колективу і вносити свій внесок; доводити солідарність; уміти організовувати свою роботу у взаємодії з другими людьми; уміти співробітничати і працювати у групі; ухвалювати рішення – залагоджувати роз-

біжності і конфлікти; уміти домовлятися; уміти розробляти і виконувати контракти.

Інтеграція в змісті освіти понять, засобів людської діяльності, творчого потенціалу, досвіду прояву особистісної позиції студентів, здійснюється у процесі створення свого власного досвіду, який, у свою чергу, повинен стати предметом рефлексії, дослідження, оцінки. Ймовірно, це можливо у тому випадку, коли цей досвід прийме відчужену форму, утілиться в матеріальному або ідеальному, соціально і особистісно значущому продукті, створеному самим учнем. Природа компетентності така, що вона, будучи продуктом навчання, не прямо витікає з нього, а є, швидше, наслідком саморозвитку індивіда, його не стільки технологічного, скільки особистісного зростання, наслідком самоорганізації і узагальнення діяльнісного і особистісного досвіду.

Таким чином, використання проектної діяльності у курсі «Валеологія і методика викладання основ здоров'я» з метою розробки проектів з педагогічного супроводу первинної профілактики соціально-небезпечних хвороб впливає на професійну соціалізацію, сприяє особистісному зростанню майбутнього вчителя. У розробці проектів з валеології визначені підготовчий, мотивуючий, аналітичний, творчий і презентаційний етапи, кожен з яких має власні методичні особливості. У використанні методу проектів потрібно враховувати низку педагогічних умов, які впливають на ефективність проектної діяльності студентів. До умов відносяться: колективна діяльність у творчих групах; використання комп'ютерних технологій; доступність інформаційних ресурсів; творча свобода, зокрема щодо самостійного вибору цільової групи, для якої розробляється проект; науковість як у змісті проекту, так і аргументації вибору цільової аудиторії; відбір джерел, який відповідає потребам та особливостям сприйняття цільової групи, сучасним науковим підходам до здоров'язбереження. Аналіз опитувань студентів щодо розробки проектів у курсі «Валеологія і методика викладання основ здоров'я» свідчить про значний інтерес студентів до проектної діяльності, підтримку активних форм навчання, які спрямовані на формування здоров'язберезувальної компетентності майбутніх учителів природничих дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болотов В.А. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе / В.А. Болотов, В.В. Сериков // Педагогика. – 2003. – №10. – С. 8-14.
2. Єфімова В.М. Проектна діяльність як елемент професійної підготовки вчителів природничих дисциплін / В.М. Єфімова // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – 2009. – 22. – Ч. 2. – С. 91-98.
3. Ізбаш С.С. Проектна діяльність як фактор соціально-професійної адаптації студентів педагогічного університету: дис. на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук: 13.00.04 / С.С. Ізбаш. – Мелітополь, 2007. – 204 с.
4. Пелагейченко М.Л. Підготовка майбутніх учителів трудового навчання до організації проектної діяльності учнів основної школи: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02 / НПУ ім. М.П. Драгоманова / М.Л. Пелагейченко. – К., 2006. – 20 с.
5. Ремех Т. Метод проектів у громадянській освіті /Т.Ремех // Директор школи. Україна. – 2004. – №7-10. – С. 163-169.
6. Хуторский А.В. Дидактическая эвристика. Теория и технология креативного обучения / А.В. Хуторский. – М.: Изд-во МГУ, 2003. – 416 с.

ЕФИМОВА В.М.

ПРОЕКТНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК КОМПЕТЕНТНОСТНАЯ ОСНОВА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ УЧИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВЕННЫХ НАУК

В статье рассмотрены вопросы разработки проектов педагогического сопровождения первичной профилактики социально-опасных заболеваний, в первую очередь, ВИЧ/СПИД, подростковой беременности, наркомании, алкоголизма в профессиональной подготовке учителей естественных наук на биологическом факультете Таврического национального университета им. В.И.Вернадского; анализ практического опыта, этапов проектной деятельности и педагогических условий, которые влияют на эффективность проектной деятельности студентов.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, будущие учителя, проектная деятельность, педагогическое сопровождение первичной профилактики.

YEFIMOVA V.M.

PROJECT ACTIVITIES AS THE COMPETENCE BASIS FOR THE PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE SCIENCE TEACHERS

The paper dwells upon the questions of the teacher support project method used for the prophylaxis of socially dangerous diseases,

such as HIV/AIDS, as well as teenager pregnancy, drug addiction and alcoholism in the professional training of Science teachers at the department of biology, Taurida National University by V.I.Vernadsky. The article analyses the experience, stages of project activities and pedagogical conditions that influence the efficacy of the students' project activities.

Keywords: *professional training, future teachers, project activity, prophylaxis teacher support.*

УДК 37.014.6

ТАРАСОВА С.М.

м. Миколаїв, Україна

ПЕДАГОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЛЬОВОГО ІГРОВОГО НАВЧАННЯ У ВИКЛАДАННІ ПЕДАГОГІКИ

У статті розкрито механізми технологій рольового ігрового навчання студентів при вивченні педагогіки. Наведені приклади застосування рольових ігор на заняттях у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: *педагогічна технологія, технологія рольового ігрового навчання, функції «діючої особи», розвиток практичних педагогічних навичок та умінь.*

Освіта в Україні, як зазначено в Законі України «Про освіту», має забезпечити всебічний розвиток людини. Для досягнення цієї мети необхідно науково перебудувати систему освіти у вищому навчальному закладі, використовуючи новітні педагогічні технології, поліпшуючи якість навчання за кредитно-модульною системою, в першу чергу у викладанні педагогіки.

Тому, наша мета як науковців, по-перше, підняти престиж випускника університету, що відповідає його професійній якості фахівця, особистість, яка здатна взяти на себе відповідальність за навчання дітей, толерантна, активна, кваліфікована, має широкі можливості для побудови професійної кар'єри, володіє педагогічними технологіями у рольовому ігровому навчанні. По-друге, необхідно мотивувати у студента інтерес до оволодіння обраною спеціальністю вчителя, викладача, з потужними знаннями фактичного матеріалу, високими культурними нормами та цінностями.